

Nový vietor vo vlastníckej politike štátu

Princípy kvalitnej správy musia platiť rovnako v súkromnom sektore, ako aj v štátom vlastnených spoločnostiach

Igor ŠULÍK, partner AJG – Amrop Jenewein Group, líder regionálnej CEE pracovnej skupiny pre oblasť Services for Boards a líder iniciatívy pre Corporate Governance think-tanku EPPP – Európske partnerstvo pre personálnu politiku

Spoločnosti plne vlastnené štátom alebo také, v ktorých má štát podiel, sa v mnohých krajinách významnou mierou podieľajú na tvorbe HDP a zamestnanosti. Je známe, že táto forma vlastníctva prevažuje najmä v sektoroch energetiky a infraštruktúry. Aj na Slovensku ešte vždy existuje pomerne značná časť spoločností významných pre slovenské hospodárstvo, ktoré úplne alebo aspoň sčasti vlastní štát. Otázka ich správy sa preto celkom logicky neustále dostáva do centra pozornosti nielen politikov, ale aj verejnosti.

Kvalita správy spoločnosti, tzv. corporate governance, má bez ohľadu na formu vlastníctva významný vplyv na zvyšovanie efektivity a hodnoty spoločností. Odbornejšie definície vymedzujú tento pomerne nový pojem ako súbor pravidiel, ktoré definujú vzťahy medzi exekutívnym vedením spoločnosti a jej štatutárnymi orgánmi, akcionármi a ostatnými zainteresovanými stranami. Zavedenie týchto princípov do praxe a ich legislatívna implementácia zvýšia nielen efektívnosť a transparentnosť súkromného sektora, ale napomôžu zlepšiť správu aj štátom kontrolovaných alebo účastníckych spoločností. Dobrá správa spoločnos-

ti je jednoducho kritickým bodom dosiahnutia maximálnej hodnoty spoločnosti pre jej akcionárov.

Rozdiely – a jeden cieľ

Skvalitňovanie správy spoločností, v ktorých má svoj podiel na vlastníctve štát (tzv. SOE – state owned enterprise), možno najrýchlejšie dosiahnuť ich privatizáciou súkromnými spoločnosťami, ktoré sa už dlhší čas riadia najlepšimi praktikami v oblasti správy a riadenia spoločnosti. Vždy však budú existovať spoločnosti, v ktorých štát bude chcieť mať svoj podiel, a je nielen jeho záujmom, ale aj záujmom celej verejnosti, aby sa aj tieto spoločnosti spravovali s cieľom dosiahnuť ich maximálnu hodnotu pre spoločnosť ako takú.

Správa takýchto spoločností sa v porovnaní so spoločnosťami, ktoré sú úplne v rukách súkromného kapitálu, vyznačuje viacerými špecifikami. Zatiaľ čo súkromné firmy sa zameriavajú na maximalizáciu hodnoty akcií, štátom vlastnené spoločnosti obvykle okrem komerčných cieľov sledujú aj nekomerčné, tzv. spoločenské ciele definované politikmi. Tento prístup a priority sa prejavujú aj na úrovni správy a riadenia spoločnosti, kým v súkromných firmách je záujem ich štatutárných orgánov a manažmentu motivovaný len záujmom akcionárov dosiahnuť maximálnu hodnotu ich akcií. V štátom vlastnených spoločnostiach sú štatutárne orgány i manažment pri výkone správy a riadenia často motivovaní nielen maximalizáciou hodnoty spoločnosti, ale aj záujmami politických síl, ktoré vykonávajú záujem štátu v daných spoločnostiach.

Dobrá správa spoločnosti sa o. i. vyznačuje vysokou mierou zverejňovania informácií o fungovaní, ktorá sa veľmi prísne vyžaduje najmä v spoločnostiach kótovaných na burze. Takúto úroveň transparentnosti možno pri štátom vlastnených spoločnostiach dosiahnuť oveľa ťažšie, a to najmä preto, že tie prihladajú na záujmy širšieho spektra na spoločnosti zainteresovaných skupín.

Zásadným problémom správy štátom vlastnených spoločností je otázka zodpovednosti za ich výkon a fungovanie. Tieto spoločnosti majú výhodu v tom, že sú zvyčajne chránené pred dvoma základnými hrozbami, ktorým čelia súkromné spoločnosti – proti prevzatíu a bankrotu. Zodpovednosť za ich správu, riadenie a výkon sa navyše rozdeľuje v „refazci zodpovedných“ (manažment, predstavenstvo, dozorná rada, vlastníci, ministerstvá, vláda) bez možnosti presne a adresne vyvodzovať zodpovednosť.

Základné odporúčania

Dosiahnutie skvalitnenia správy štátom vlast-

nených spoločností je v zásadom záujme širokej verejnosti. Kvalitnejšiu správu a riadenie možno okrem ich privatizácie dosiahnuť aplikovaním princípov corporate governance používaných v súkromnom sektore. Touto témou sa zaoberá viacero medzinárodných organizácií. Jednou z nich je napríklad OECD, ktorá v roku 2005 vydala odporúčanie pravidiel pre správu štátom vlastnených spoločností. Pri ich zostavovaní vychádzala z revidovaných princípov pre dobrú správu spoločnosti, ktoré vydala rok predtým. OECD kladie dôraz najmä na tieto oblasti:

- právny a regulačný rámec v oblastiach, kde pôsobia SOE, by mal zabezpečovať rovnaké možnosti na pôsobenie pre SOE i súkromné spoločnosti tak, aby sa predišlo neželaným deformáciám trhu,
- štát by mal konať ako informovaný a aktívny vlastník a mal by si stanoviť jasnú a konzistentnú vlastnícku politiku tak, aby zabezpečil, že správa štátom vlastnených spoločností sa vykonáva transparentným a zodpovedným spôsobom s nevyhnutnou úrovňou profesionalizmu a efektívnosti,
- štát a štátom vlastnené spoločnosti by mali rešpektovať práva všetkých akcionárov a v súlade s princípmi OECD pre dobrú správu spoločnosti zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie so všetkými akcionármi a rovnaký prístup k informáciám o spoločnosti,
- politika štátneho vlastníctva by mala jasne stanovovať zodpovednosť štátom vlastnených spoločností smerom k všetkým na spoločnosti zainteresovaným skupinám a mala by vyžadovať pravidelný reporting o jej vzťahoch s týmito skupinami,
- štátom vlastnené spoločnosti by mali aplikovať vysoký štandard vlastnej transparentnosti,
- orgány štátom vlastnených spoločností by mali mať nevyhnutnú autoritu, kompetencie a nestrannosť pre výkon strategického vedenia spoločnosti a pre kontrolu manažmentu, ich konanie by mala determinovať vlastná integrita a mali by sa zodpovedať za svoju činnosť.

Na dosiahnutie zmeny v spravovaní spoločností s účasťou štátu sa treba postupne zaoberať predefinovaním kľúčových oblastí, v ktorých treba dosiahnuť zmenu správy:

Jasne definované ciele spoločnosti – je potrebné dosiahnuť stav, v ktorom majú štatutárne orgány danej spoločnosti jasne definovaný mandát, ciele, ktoré majú dosiahnuť, a ocenené náklady spojené s nekomerčnými cieľmi.

Disciplína a zainteresovanosť na výsledku – odmeňovanie a rast v rámci spoločnosti by mali byť založené na výkone, dosiahnutej pozícii na trhu a dosiahnutých výsledkoch. Záro-

veň však je potrebné dosiahnuť aj konzekventnosť v zodpovednosti pri neadekvátnom výkone spoločnosti a zlých výsledkoch.

Odizolovanie od politiky – je žiaduce dosiahnuť stav, v ktorom sa vytvorí odstup všetkých zložiek verejnej správy od spoločnosti smerom k podobnému monitoringu a kontrole, aké orgány verejnej správy vykonávajú v ostatných súkromných spoločnostiach. Zároveň je potrebné dosiahnuť, aby spoločnosť viedol manažment bez politických zásahov ako štandardnú komerčnú firmu a aby bola spravovaná prostredníctvom profesionálne zložených a fungujúcich štatutárnych orgánov.

Transparentnosť – treba zvýšiť množstvo zverejňovaných informácií o spoločnosti s cieľom dosiahnuť konštruktívny dialóg medzi vládou, SOE a verejnosťou.

Niekoľko konkrétnych riešení

Štát má viacero možností, ako ovplyvniť spôsob výkonu správy spoločností, v ktorých má svoj podiel. Medzi tieto možnosti možno zaradiť:

- úpravy legislatívy, ktoré by predefinovali vzťah medzi štátom ako vlastníkom a daný-

mi spoločnosťami s cieľom posilniť vplyv konečných vlastníkov, t.j. občanov voči výkonom správy povereného vlastníka, t.j. vlády,

- posilnenie transparentnosti sprísnením a rozšírením zverejňovaných informácií o spoločnosti,
- prístupenie k posilneniu kultúry podnikania v týchto spoločnostiach napríklad prostredníctvom menovania nezávislých členov štatutárnych orgánov týchto spoločností z úspešných súkromných firiem,
- v spoločnostiach s plnou kontrolou štátu odpredanie aspoň menšinového balíka akcií s cieľom umožniť kontrolu nad spoločnosťou aj prostredníctvom iného akcionára,
- zníženie konfliktu záujmov oddelením autority, ktorá zodpovedá za tvorbu pravidiel pre realizáciu záujmu štátu v týchto spoločnostiach, a autority, ktorá v nich zodpovedá za realizáciu výkonu záujmov štátu.

Tri piliere zodpovednosti

Dobrá správa spoločnosti nie je všeliekom na odstránenie všetkých problémov, ktoré môžu mať štátom vlastnené spoločnosti. Je však dobrým nástrojom na zvyšovanie transparentnosti

a efektivity. Dobre spravované spoločnosti sa v princípe správajú zodpovednejšie voči vlastníkom a voči všetkým na nich zainteresovaným skupinám. V prípade štátom vlastnených spoločností to znamená najmä voči občanom. A o to by malo ísť predovšetkým.

Definovanie výkonu vlastnickej politiky štátu by sa malo stať súčasťou širšej tvorby tzv. princípov public governance, teda princípov výkonu správy verejných vecí. Tieto by sa mohli, podobne ako napríklad vo Veľkej Británii, opierať o tri piliere: otvorenosť, ktorá zabezpečí potrebnú dôveru zainteresovaných strán v aplikované rozhodovacie mechanizmy a konanie orgánov verejnej správy, integritu, ktorá je založená na aplikovaní náročných štandardov na spravovanie verejných zdrojov, a o riadenie záležitostí v rámci daných orgánov verejnej správy a zodpovednosti, ktorú musia cítiť ľudia v daných orgánoch za svoje konanie a rozhodovanie. Výsledkom je kvalitne fungujúci štát, ktorý zodpovednejšie vykonáva svoju rolu pri správe verejných vecí a v rámci definovanej vlastnickej politiky štátu aj pri správe spoločností, ktoré vlastní alebo v ktorých má svoj podiel.

Komunistická strana Slovenska patrí medzi ľavicové strany s najdlhšou tradíciou. Napriek zakolísaniu niektorých výskumov predvolebných voličských preferencií ráta so svojou prítomnosťou v Národnej rade Slovenskej republiky. Nepochybne bude výsledok júnových volieb veľmi tesný, nie je teda vylúčené, že niektoré z potenciálnych vládnych koalícií budú možné iba s podporou KSS. S jej predsedom Ing. Jozefom ŠEVCOM sa zhováral náš redaktor Peter Greguš.

Program KSS do parlamentných volieb – podpora chudobných vrstiev a skutočné ľavicové reformy

Aký má KSS názor na okolnosti, ktoré viedli k vládnej kríze ústiacej do predčasných parlamentných volieb? Nebola to skôr zámienka?

Isteže, je za tým politikárčenie pravicových strán a ich nemilosrdný boj o voliča. Obe strany, tak SDKÚ ako aj KDH, sa tesne pred voľbami museli hrať na principiálne, aj keď štyri roky robili oportunistickú a pragmatickú politiku. Keď si obe strany zráтали, že pár mesiacmi už predčasnými voľbami nič nestratia a politické body z tejto kauzy by im mohli chýbať vo voľbách, pragmaticky sa rozhodli. Zabudnite na to, že išlo o hodnoty, či o ideový spor. Ide o stranické záujmy, propagandu a politickú lešť. SDKÚ aj KDH mnohokrát dokázali, čo sú to za zoskupenia, takže o nich nemáme žiadne ilúzie. Rozpad koa-

licie bol jednoducho súčasťou predvolebnej kampane. Pravdaže, mohli existovať aj iné príčiny vládnej krízy. Možno išlo aj o plán niektorých z týchto strán. Nemožno vylúčiť, že povedzme SDKÚ sa potrebovala pri zostavovaní svojej kandidátky zbaviť nepohodlných primárnych volieb a krízový režim predčasných volieb im umožnil ako-tak legítimne centralizovať rozhodnutie o kandidátke. Ale nechcem špekulovať. Predčasné voľby sú na stole a pre Slovensko je iba dobré, že sa nekompetentná pravicová koalícia konečne rozpadla.

Aký je názor KSS na zmluvu o výhrade svedomia?

KSS považuje zmluvu o výhrade svedomia za absolútne neprijateľnú. V zahraničí sa pra-

videlne stretávame s predstaviteľmi rôznych ľavicových občianskych hnutí a môžeme vám povedať, že Európa je z tejto zmluvy zhrozená. Zmluva je diskriminačná, rozdeľuje spoločnosť, zavádza princíp nadradenosti kresťanského „svedomia“ nad svedomím neveriacich, posilňuje moc Cirkvi v živote spoločnosti a mohol by som pokračovať. Zmluva s Vatikánom vo všeobecnosti považujeme za nič čo bezprecedentne mylné. Slovensko by sa malo začať konečne pozerať vpred a nie vracť sa niekam do stredovekých totalitných praktík.

Mohli by ste charakterizovať zásady volebného programu KSS? Na ktorú časť voličstva sa orientuje a riešenie ktorých problémov považuje za najdôležitejšie?